

Opetushallitukselle

**Lausunto varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden luonnoksesta 15.8.2016:
Yhteinen uskonnollinen katsomuskasvatus on ateisminvapauden vastaista**

Viite: Opetushallitus julkaisi ma 15.8.2016 verkkosivuillaan toisen luonnoksen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiksi ja pyysi siitä lausuntoja viimeistään ma 5.9.2016.

Taustaa. Yhdistyksemme ajaa *maallisuusperiaatetta*. Vain maallinen, sekulaari, tunnustukseton valtio voi taata uskonnonvapauden kaikille ja kohdella kaikkia katsomuksia yhdenvertaisesti. Erityisesti yhdistyksemme mielestä julkisen vallan järjestämässä kasvatuksessa ja opetuksessa ei saa olla uskontokasvatusta katsomuskasvatukseenkaan nimellä. Uskonnot vaativat oppinsa opetettavan tieteen vastaisesti totuutena rikkoen naturalismia eli tieteen mukaista käsitystä luonnosta koko todellisuutena. Sellainen uskontojen oppien julistaminen on mahdollista vain siksi, että nämä opit samalla opetuksessa tunnustetaan. Sikäli kaikki uskonnonopetus on tunnustuksellista. Opetustoimessa myös uskontojen käytännöt kuten juhlat ovat niiden oppien julistusta.

Uskontojen erottaminen julkisen vallan kasvatuksesta ja opetuksesta mahdollistaisi tämän kasvatuksen ja opetuksen järjestämisen oikeasti yhteiseksi ja ongelmattomasti tiedolle perustuvaksi. Uskontojen poissaolo paikasta, johon ne eivät kuulu, ei olisi niitä vastaan; uskontojen asiaton läsnäolo taas on.

Uskontojen jättäminen yksin uskovien ihmisten ja uskonnollisten yhteisöjen asiaksi ei veisi niiltä mitään. Erityisesti uskova huoltaja voisi ottaa lapsensa mukaan omaan uskonnonharjoitukseensa ja näin opettaa tälle uskontonsa. Uskova kokee saavansa apua omalta uskomusolennoiltaan juuri siksi, että sellaista olentoa ei tiede, siihen mukaan luetuna logiikka, rajoita. Ei sellaisen olennon olemassaolon pitäisi silloin uskovan mielessä myöskään olla riippuva julkisen vallan kasvatuksesta ja opetuksesta.

Kantamme. Tämä varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden uusikaan luonnos ei yhdistystämme tyydytä, vaan näemme suuren vaaran, että varhaiskasvatuksessa pyritään uskonnollistamaan kaikki siihen osallistuvat lapset, jolloin siihen ei haluaisi lastaan laittaa.

Alla tarkastelen luonnosta yksityiskohtaisemmin kantaamme perustellaksemme.

Sisältö:

a) Lakiviittauksista	2
b) Huomautuksia esityksestä ja kielestä	2
c) Seurakuntien osuus täsmennettävä	4
d) Varhaiskasvatuslaista	4
e) Etiikan asema turvaton	6
f) ”Kulttuurista” runsaasti mutta epämääräisesti	7
g) Uskonnoista ja muista katsomuksista	11
h) Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmasta	16
i) Yhteen veto	17

a) Lakiviittauksista

Ymmärrän, että tekstissä virkkeen pisteen perään sijoitettu alaviittauksen numero tarkoittaa, että alaviittaus koskee tuota virkettä aiempaakin virkettä. Mielestäni tässä on kuitenkin erehdytty muutaman kerran, kuten alla huomautan.

Alaviite 18: Lukee ”1. mom.”; oltava ”1 mom.”. Alaviitteen numero tulee tekstissä siirtää edeltävään virkkeeseen. Tai sitten alaviitteessä on oltava ”1 §, 1 mom.”, ei ”11 §, 1 mom.”.

Alaviite 19: Lukee ”1920”; oltava ”1290”.

Alaviite 20: Tekstissä ”20” siirrettävä pisteen perään. Tai tätä edeltävän pisteen perään.

Alaviite 24: Lukee ”(909/2012) 2. mom.”; oltava ”2 mom. (909/2012)”.

Alaviite 31: Lukee ”miesten ja naisten”; oltava ”naisten ja miesten”.

Alaviite 38: Kyseinen laki ja kyseinen asetus kumottu 1.5.2016 alkaen lailla 287/2016. Tätä lakia taas muutettu lailla 514/2016, joka voimaan 1.7.2016. Tilalla nyt 1.3.2016 voimaan tullut laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä (817/2015).

Alaviite 39: Kyseinen asetus ei ainakaan sellaisenaan ole enää ajantasaista lainsäädäntöä.

Alaviite 42: Tekstissä numero on sijoitettava pisteen edelle.

Alaviite 46: Tekstissä numero on sijoitettava pisteen edelle; vrt. alaviite 69.

Alaviite 49: YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista hyväksyttiin jo vuonna 2006 (joulukuussa), ei vasta 2007.

Alaviite 75: Tekstissä numero on sijoitettava pisteen edelle.

b) Huomautuksia esityksestä ja kielestä

Pitää sanoa ”ottaa huomioon” eikä ”huomioida” (ottaen tai ollen ottamatta huomioon).

Sivu 4, 1.2:n 5. rivi: Lukee ”ryhmä tai”; oltava ”ryhmä- tai”.

Sivu 6, 1.3:n toinen musta pampula: Lukee ”järjestäjä”: oltava ”järjestäjä-”.

Sivu 9, VKL:n tavoite 1): Lisättävä lakitekstin mukaisesti ”kehitystä,” sanan ”terveyttä” edelle.

Sivu 10, rivi 7: Lukee ”sisältyvät lastentarhanopettajan koulutus”; oltava ”sisältyy lastentarhanopettajan koulutus”.

Sivu 15, 2.7:n 3. kappale: Lukee ”4.3”; oltava ”4.5”.

Sivu 20, rivi 1: Lukee ”tapa toimia, joka”; oltava ”toimintatapa, joka” tai ”tapa toimia, ja se”.

Sivu 21, kappale ”Henkilöstöä”, rivi 2: Sana ”ja” onkin valmiiksi yliviivattu.

Sivu 23, 3.2:n 1. kappale, rivi 3: Lukee ”Oppimisympäristö -käsite”, mutta luullakseni siitä pitää jättää välilyönti pois.

Sivu 23, 3.2:n 1. kappale, rivi 5: Pilkku poistettava tekstistä ”että, ne”.

Sivu 26, 4.1:n rivi 2: Lukee ”(kuvio 1)”; oltava ”(kuva 1)”, sillä tässä ei viitata sivun 29 kuvioon 1.

Sivu 28, 4.4:n 2. kappale, viimeinen rivi: Lukee ”haaveitaan, toiveitaan”; oltava ”haaveitaan ja toiveitaan”.

Sivu 28, 4.4:n 3. kappale, rivi 2: Lukee ”tunteitaan, tahtomistaan”; oltava ”tunteitaan ja tahtomistaan”.

Sivu 30, 2. kappale, rivi 5: Lukee ”tilanteita, asioita”; oltava ”tilanteita ja asioita”.

Sivu 30, viimeinen kappale: Lukee ”(luku 4.6)”; oltava ”(luku 2.7)”.

Sivu 31, luvun ”Ilmaisun monet muodot” 1. kappale, rivi 1: Lukee ”musiikillista, kuvallista sekä sanallista ja kehollista ilmaisun”; oltava ”musiikillisen, kuvallisen sekä sanallisen ja kehollisen ilmaisun”.

Sivu 32, kappale ”Lähiyhteisön toimintaa”, rivi 1: Lukee ”Katsomus -termillä”, mutta luullakseni siitä pitää jättää välilyönti pois.

Sivu 32, kappale ”Lähiyhteisön toimintaa”, rivi 4: Lisättävä ”kanssa” sanan ”lasten” jälkeen.

Sivu 32, kappale ”Lähiyhteisön toimintaa”, rivi 5: Lukee ”kulttuurisen osaamiseen”; oltava ”kulttuuriseen osaamiseen”.

Sivu 34, Luvun ”Kasvan, liikun ja kehityn” 1. kappale: Lukee ”Kasvan ja kehityn kokonaisuuteen”; oltava ”Kasvan ja kehityn -kokonaisuuteen”.

Sivu 36, rivi 4: Lukee ”kanssa”; oltava ”kanssaan”.

Sivu 36, 4.6:n 3. kappale, rivi 2: Tavuviiva siirrettävä seuraavan rivin alkuun, jotta lukisi ” ja -taitoja” eikä ”ja - taitoja”.

Sivu 38, kappale ”Kaksikielisessä”, rivit 3–4: Lukee häiritsevästi ”henkilöstöön kuuluva jäsen”; oltava ”henkilöstöön kuuluva” tai ”henkilöstön jäsen”.

Sivu 40, rivi 3 alhaalta: Lukee ”Lapsen edun niin vaatiessa, tukea voidaan”, mutta tästä on poistettava lauseenvastikkeen jälkeinen pilkku.

Sivu 41, kappale ”Huoltajaan”, rivi 1: Lukee ”henkilöstölle”; olisi ehkä parempi sanoa ”henkilöstössä”.

Sivu 41, rivi 2 alhaalta: Lukee ”vaihtoehdot”; oltava ”vaihtoehtoista”.

Sivu 42, kappale ”Varhaiskasvatuksessa”, rivi 4: Pilkku sanan ”lapsikohtainen” edelle eli alaviitenumeron ”70” perään.

Sivu 42, kappale ”Kun”: Yliopiston opinnäytteiden ohjaajien kielikoulutuksessa muutama vuosi sitten kuulin säännön, jota ei kai minulle koulussa opetettu, että kappaletta ei saisi aloittaa sivulauseella, sillä määritelmän mukaan kappale tarkoittaa uutta asiaa, joka ei siis voi vielä olla lukijalla tiedossa, vaikka pitäisi, jos kappale haluttaisiinkin aloittaa sivulauseella. Nyt kappaleen voisi aloittaa lauseenvastikkeella ”Tuen tarpeen johtuessa”, jolloin ”Kun”-lauseen pilkku on poistettava sanan ”häiriöstä” perästä. Aiinoa toinen vastaava tapaus on sivulla 43; ks. seuraava huomautus.

Sivu 43, kappale ”Kun”: Ks. ed. huomautus.

Sivu 43, kolmas musta pampula: Pilkku sanan ”esimerkiksi” perästä on siirrettävä sen edelle.

Sivu 45, kappale ”Huoltajan”, rivi 2: On poistettava lauseenvastikkeen jälkeinen pilkku sanan ”tulee” edeltä.

Sivu 46, viimeinen rivi: Olisi lisättävä pilkku ”miten”-sanalla alkavan epäsuoran kysymyslauseen edelle. Mutta tämä sama seikka (muitakin sivulauseita koskeva) esiintyy tässä luonnoksessa monessa muussakin kohtaa, vaikka en niistä erikseen huomautakaan.

Sivu 47, rivi 3: Pilkku pois ”kunin”-sanana edeltä.

Sivu 47, 7.2:n ensimmäinen kappale: Sanojen ”seuraavat asiat” tähden näiden sanojen perään on lisättävä kaksoispiste.

c) Seurakuntien osuus täsmennettävä

Luonnoksessa seurakunnat on mainittu vain luvun ”3.3 Yhteistyö varhaiskasvatuksessa” osuuden ”Monialainen yhteistyö” (s. 25) viimeisessä virkkeessä, mutta seuraavasti: ”Muita varhaiskasvatuksen yhteistyötahoja ovat esimerkiksi järjestöt, seurakunnat ja ravitsemus- ja siivouspalvelut.” Kuitenkin seurakunnat mainitaan varhaiskasvatustilain yhteydessä vain 11 e §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa: ”Muita tahoja voisivat olla esimerkiksi yksityiset palvelun tuottajat tai kerhotoimintaa järjestävä seurakunta tai järjestö.” Siksi luonnoksen virke tulisi kirjoittaa seuraavasti: ”Muita varhaiskasvatuksen yhteistyötahoja ovat esimerkiksi kerhotoimintaa järjestävät seurakunnat tai järjestöt sekä ravitsemus- ja siivouspalvelut^{58.5}.” Tässä ”^{58.5}” on uusi alaviite tekstiin ”^{58.5} Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi lasten päivähoidosta annetun lain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (341/2014) 11 e § perustelut s. 23”. **Tästä eduskunnan päättämästä seurakuntien osuuden rajaamisesta kerhotoiminnan järjestäjiksi ei saa vaieta.**

d) Varhaiskasvatuslaista

Varhaiskasvatustilain (aiemmalta nimikkeeltään laki lasten päivähoidosta; 36/1973) taustana on käsitys, että varhaiskasvatus on yleisesti ottaen hyödyksi lapselle ja lapsen päivähoitona monesti tarpeellista hänen huoltajilleen. Siksi yhteiskunta myös tukee verovaroin varhaiskasvatuksen järjestämistä, mutta vaatii huoltajia suoraankin osallistumaan varhaiskasvatuksen kustannuksiin. Toisaalta varhaiskasvatukseen osallistuminen ei kuitenkaan ole pakollista lapselle, sillä varhaiskasvatustilain 1 §:n yksityiskohtaisten perusteluiden mukaan (hallituksen esityksessä HE 341/2014 vp) varhaiskasvatukseen osallistumisesta päättävät lapsen huoltajat tai muu laillinen edustaja. Huoltajilla ei myöskään ole ehdotonta oikeutta saada lastansa varhaiskasvatukseen ainakaan täysiaikaisena päivähoitona.

Johtopäätöksenä voidaan kuitenkin todeta, että varhaiskasvatus ei sisällöltään saa olla sellaista, että lapsen huoltajat joutuisivat sen tähden päättämään, että lapsi ei osallistu päivähoitoon.

Tällainen ratkaiseva varhaiskasvatuksen sisältöä koskeva seikka liittyy kysymykseen todellisuuden luonteesta. Erityisesti, voiko lapsi osallistua varhaiskasvatukseen niin, että tällöin kasvatuksessa ja opetuksessa pitäydytään tieteen käsityksessä luonnosta koko todellisuutena. Kysymys on siis ateistien uskonnonvapaudesta, ateisminvapaudesta.

Kuitenkin varhaiskasvatuksen tavoitteet saattavat tarkoittaa ateisminvapauden vastaista kaikkien lasten yhteistä valtakirkollista kasvatusta.

Lainaan varhaiskasvatustalain pykälää 2 a § (laissa 580/8.5.2015) varhaiskasvatuksen tavoitteista (lihavointi minun):

Tässä laissa tarkoitettun varhaiskasvatuksen tavoitteena on:

6) antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää sukupuolten tasa-arvoa sekä **antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä** sekä **kunkin** kielellistä, kulttuurista, **uskonnollista ja katsomuksellista taustaa**;

8) kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan, toisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen;

10) toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä.

Pykälän yksityiskohtaisten perustelujen mukaan tarkoituksena on ajantasaistaa ja uudistaa nykyisiä tavoitteita. Kuudes tavoite korostaisi yleisen kulttuuriperinteen ja kielellisen, kulttuurisen, uskonnollisen ja katsomuksellisen taustan kunnioittamista. Kymmenes tavoite korostaisi yhteistyötä ja kasvatuskumppanuutta varhaiskasvatushenkilöstön tai lapsen vanhempien ja muiden huoltajien välillä.

Viittausta yleiseen kulttuuriperinteeseen ei ollut vielä opetus- ja kulttuuriministeriön joulukuussa 2012 asettaman laajapohjaisen työryhmän 21.3.2014 julkaistussa raportissa. On pelättävissä, että viittausta yritettäisiin käyttää kristilliseen, erityisesti ev.-lut. vaikuttamiseen, vaikka se ei yleistä kulttuuriperinnettä olekaan.

Sivistysvaliokunta katsoi mietinnössään (SiVM 29/2014 vp) hallituksen esityksen yleisperusteluista, että (varhaiskasvatuksessa lapsen) hyvä itsetunto antaa tilaa myös toisten kunnioittamiselle ja erilaisuuden hyväksymiselle ja että nykypäivänä monikulttuurisuus on monen lapsen arjessa luonnostaan mukana. Tällä kannanotollaan valiokunta mahdollisesti tarkoitti viitata tavoitteeseen kielellisen, kulttuurisen, uskonnollisen ja katsomuksellisen taustan kunnioittamisesta.

Muutoin mietintö, sosiaali- ja terveystieteiden lausunto ja eduskunnan täysistuntojen keskustelut kaikki vaikenivat tuosta uskonnollisen ja katsomuksellisen taustan kunnioittamisesta.

Eduskuntakäsittelyssä todettiin, että hallituksen esitys ei paljon muuta nykytilaa. Tarkastelen siis tähän asti vallinnutta tilaa.

Tavoitepykälä lakiin lasten päivähoitosta lisättiin vuonna 1983 (lailla 304/1983); lainaan siitä (2 a §) vastaavat kohdat (lihavointi minun):

Päivähoidon tavoitteena on tukea päivähoitossa olevien lasten koteja näiden kasvatustehtävässä ja yhdessä kotien kanssa edistää lapsen persoonallisuuden tasapainoista kehitystä.

Lapsen iän ja yksilöllisten tarpeiden mukaisesti päivähoiton tulee yleinen kulttuuriperinne huomioon ottaen edistää lapsen fyysistä, sosiaalista ja tunne-elämän kehitystä sekä **tukea lapsen** esteettistä, älyllistä, eettistä ja **uskonnollista kasvatusta**. **Uskonnollisen kasvatuksen tukemisessa on kunnioitettava lapsen vanhempien tai holhoojan vakaumusta.**

Vaatus lapsen vanhempien tai holhoojan vakaumuksen kunnioittamisesta syntyi perustuslakivaliokunnan uskonnonvapauden edistämisenä tähden kuuluisassa lausunnossa (PeVL 12/1982 vp). Valiokunnan kannan mukaan päiväkodin toiminta ei uskontoon liittyvissä kysymyksissä voi tähdätä kodin arvojen tai käsitysten kanssa ristitiitisiin arvoihin tai käsityksiin.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitosta (Tehy) edeltänyt Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus (Stakes) laati vuonna 2003 suosituluonteiset ”Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet” (tarkistettu painos 2005). Sen mukaan yksi varhaiskasvatuksen kuudesta keskeisestä sisällöllisestä orientaatiosta oli eettisen orientaation ohella uskonnollis-katsomuksellinen orientaatio. Lainaan tämän orientaation selostuksen:

Uskonnollis-katsomuksellisen orientaation ytimen muodostavat uskonnolliset, hengelliset ja henkiset asiat ja ilmiöt. Lapsen oman uskonnon tai katsomuksen perinteeseen sekä tapoihin ja käytäntöihin perehdytään. Lapselle tarjotaan mahdollisuus hiljaisuuteen ja ihmettelyyn, kyselemiseen ja pohdintaan. Lapsen herkkyyttä ja kykyä ymmärtää sanatonta ja symbolista kunnioitetaan, tuetaan ja vahvistetaan. Lapsia lähellä olevien erilaisten uskontojen ja katsomusten tapoihin tutustutaan. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa sovitaan vanhempien kanssa uskonnollis-katsomuksellisen orientaation lapsikohtaisesta sisällöstä.

Totean, että sana henkinen on vieras ja tarpeeton uskonnottomalle katsomukselle ainakin yhteyksissä, joissa käytetään sanaa uskonnollinen tai hengellinen. Sanat hiljaisuus ja ihmettely, sanaton ja symbolinen viittaavat ev.-lut. uskontokasvatukseen. Uskontojen tapoihin tutustuminen vaatii pohjakeseen uskonnollisen julistuksen. Näiden seikkojen tähden sopimus huoltajien kanssa orientaation lapsikohtaisesta sisällöstä on oleellisen tärkeä uskonnon torjumiseksi, mutta toisaalta tällaisen sopimuksen mahdollisuutta korostetaan.

Uudet varhaiskasvatuksen tavoitteet vaikenivat huoltajien vakaumuksen kunnioittamisesta. Opetushallitus saattaisi siis varhaiskasvatussuunnitelman perusteita laatiessaan väittää, että mikään varhaiskasvatuksessa ei muka edes voisi olla yhdenkään huoltajan vakaumuksen vastaista vaan että kaikki toiminta kävisi koko lapsiryhmälle yhteisesti.

e) Etiikan asema turvaton

Huolimatta tähänastisiin varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin sisältyvästä erityisestä eettisestä orientaatiosta sekä uusien varhaiskasvatuksen tavoitteiden kohdan 8) viittauksesta eettisesti vastuulliseen toimintaan ohjaamisesta luonnoksessa sana eettinen tai etiikka esiintyy tämän lakitekstin lisäksi vain kolmesti. Lainaan lukua ”2.6 Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus” (s. 14), jossa yhteys on kannatettava:

Kasvatuksen avulla halutaan rohkaista lapsia muodostamaan omia mielipiteitään ja arvioimaan kriittisesti vallitsevia ajattelu- ja toimintatapoja sekä toimimaan eettisesti kestäväällä tavalla nyt ja tulevaisuudessa.

Lainaan myös luvun ”4.5 Oppimisen alueet” jaksoa ”Minä ja meidän yhteisömme” (s. 32; lihavointi luonnoksesta):

Varhaiskasvatuksessa pohditaan myös lapsia askarruttavia eettisiä kysymyksiä sekä tarkastellaan lapsiryhmässä läsnä olevia **erilaisia katsomuksia** ja niihin liittyviä tapoja.

Lasten kanssa pohditaan eri tilanteissa esiintyviä tai lapsia askarruttavia tunteita ja **eettisiä** kysymyksiä. Teemat voivat liittyä esimerkiksi oikean ja väärän erottamiseen, oikeudenmukaisuuteen, sukupuolirooleihin, perheiden moninaisuuteen sekä pelon ja ilon aiheisiin.

Mutta on väärin yhdistää eettiset kysymykset katsomuksiin (lue: uskontoihin) edes sijoittamalla ne samaan virkkeeseen lainauksista edellisen tapaan, sillä ohjaaminen eettiseen toimintaan toisten ihmisten kunnioittamisineen tavoitekohdan 8) mukaisesti perustelisi uskontojen tyystin sivuuttamisen niiden tuputtamisen sijasta. Etiikkaa vaaditaan meiltä jokaiselta, uskontoa ei keneltäkään, eivätkä uskonnot ole etiikkaa. Yhteiseen etiikasta keskusteluun ei uskontoja saa sotkea, sillä sellainen olisi vain uskonnollista julistusta ja toisaalta riistäisi etiikalta sen autonomian. Lainauksista jälkimmäinen esitteleekin etiikan juuri sen oikeassa, tunnustuksettomassa ympäristössä.

Joka tapauksessa luvussa ”2.4 Arvoperusta” (s. 12) puhutaan lasten kasvusta ihmisyyteen, jota luonnoksessa kuvataan aivan oikein pyrkimyksellä totuuteen, hyvyyteen ja kauneuteen sekä oikeudenmukaisuuteen ja rauhaan. Tämä voidaan ymmärtää pyrkimykseksi kaikenpuoliseen eettisyyteen. Luvussa 2.6 (s. 14) puhutaan lasten oppimisesta toimimaan myös toisten hyväksi. Luvun ”2.7 Laaja-alainen osaaminen” jaksossa ”Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu” (s. 16) perehdytään etiikkaan, sen universaaliin sääntöön: ”Lasten kanssa harjoitellaan asettumista toisen asemaan.” Edelleen saman luvun jaksossa ”Osallistuminen ja vaikuttaminen” (s. 18) puhutaan yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkityksen oppimisesta. Nämä esimerkit, eivätkä ne luonnoksessa ole ainoat, kertovat tunnustuksettomasta, sekulaarista etiikasta, jonkalainen vain voi olla oikeasti varhaiskasvatuksessa yhteisen pohdinnan kohteena.

*Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden luonnos ei katsomuskasvatuksineen pysty vakuuttamaan etiikan pitämisestä itsenäisessä asemassa uskonnoista erillään eikä torjumaan ajatusta uskontojen ujuttamisesta varhaiskasvatukseen etiikan varjolla. Kuitenkin toisaalta lukion uusi tuntijako tunnustaa, että vastaavan yhteisen ja samalla ainoan nimenomaisen etiikan kurssin on oltava tunnustukseton, nimittäin filosofian kurssina. Samaa tulotaisiin varhaiskasvatuksessa ottamalla sen julkilausutuksi osaksi **lasten filosofointi tärkeänä sisältönään etiikka.***

f) ”Kulttuurista” runsaasti mutta epämääräisesti

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden luonnoksessa kulttuuri-sanana käyttö on tuhlailevaa (”toimintakulttuuri” vain pari kertaa mukaan lukien sanan esiintymiä noin 70), mutta epämääräistä. Mitä luonnos kulttuurilla oikein tarkoittaa? Wikipedian mukaan kulttuuriksi voidaan laveimmassa merkityksessä katsoa lukeutuvan kaiken sen tietämyksen, joka siirtyy sukupolvelta toiselle muutoin kuin geenien välityksellä. Huomaan, että toisaalta kaikki kulttuuri ei ole perittyä, vaan sitä voi myös kehittää ja osasta voi luopua. Jokaisella ihmisellä on eri elämänaalueilla eri kulttuurinsa, ja jokaisen kulttuuristo on yksilöllinen. Monilla eläinlajeilla on myös omat jopa lajin sisäisesti eriytyneet kulttuurinsa. Kulttuuri-sanana on silloin täsmennettävä sitä käytettäessä.

Mahdollisesti aiempi Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2003, 2005) selvisi muuten ilman sanaa kulttuuri paitsi osana lain ilmaisua yleinen kulttuuriperinne päivähoiton tavoitteissa.

Kuvittelen luonnoksessa kulttuuri-sanankäytön yhtenä syynä olevan maahanmuuton, johon vain ei haluta suoraan viitata. Lapsi, joka on syntynyt tai jonka vanhemmat ovat syntyneet jossain muussa maassa kuin Suomessa, olisi silloin luonnoksen ajattelutavan mukaan muuta kuin ”suomalaista” kulttuuria, hän nimittäin edustaisi tuon toisen maan tai sen jonkin väestöryhmän kulttuuria. Ihmisellä olisi siis jokin tietty kulttuuri, jonka hän jakaisi joidenkin muidenkin ihmisten kanssa ja joka voitaisiin yrittää nimitäkin. Mutta toisaalta olisi väärin vaatia, että johonkin sellaiseen mahdolliseen nimettyyn kulttuuriin luettavien ihmisten olisi pyrittävä johonkin samaan kulttuuriseen ideaaliin. Kielen kanssa on toisin standardoituine kirjakielineen.

Minusta myös näyttää siltä, että luonnoksessa ajatellaan todellakin olevan olemassa jonkin suomalaisen kulttuurin. Itse näen sellaisen ajattelun vääräksi. Jo se seikka, että katson aiheelliseksi laatia tällaisen luonnokseen nähden poikkipuolisen kirjoituksen, erottaa minut luonnoksen laatineesta tahosta; sillä taholla ja minulla ei mitenkään voi olla ainakaan tärkeimmissä piirteissään yhteistä kulttuuria.

Varsinaisen ongelman luonnoksessa tuo kulttuurin yhdistäminen tai rinnastaminen tavan takaa uskontoihin (vaikka sitä peitelläänkin käyttämällä sanaa katsomus). Luonnoksessa annetaan tarpeettomasti uskonnoille sijaa julkisen vallan varhaiskasvatukseen kulttuurien varjolla. Luonnos myös antaa ymmärtää uskonnon olevan jopa osa kulttuuria sanomatta sitä silti suoraan.

Tarkastelen nyt kulttuuri-sanankäytön yhteyksiä luonnoksessa.

Termi toimintakulttuuri on omaa ymmärrettävää kieltänsä.

Luvun ”2.1 Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet” esittämien varhaiskasvatukseen kirjattujen varhaiskasvatuksen tavoitteiden (s. 9) kohdassa 3) puhutaan järkeenkäyvästi *kulttuuriperinnöstä* lapsen leikkiin, liikkumiseen sekä taiteisiin rinnastettavasti. Siihen liittyy paikallisessa varhaiskasvatuksen suunnitelmassa huomioon otettava mahdollinen kulttuurikasvatuksen suunnitelma (s. 4). Tavoitteiden kohdassa 6) taas puhutaan yleisen *kulttuuriperinteen* ymmärtämisestä ja kunnioittamisesta, mutta kulttuuriperinteellä siinä taas arvatenkin tarkoitetaan jotain uskonnollista, valtakirkollista, jolloin se ei voi olla yleistä eikä ymmärtämistä ja kunnioittamista vaativaa. Toisinhan on kulttuuriperinnön laita kohdassa 3); ei ollut tarpeen vaatia erikseen ymmärtämään ja kunnioittamaan sitä. Kulttuuriperintöä ovat esimerkiksi kiinteät muinaisjäännökset, jotka laki rauhoittaa; jos jotakuta ei menneisyys kiinnostaisi, kuten ei tarvitse — vaikka varhaiskasvatuksessakin voidaan kaikkien osalta siihen pyrkiä —, lakia ja sen perusteita on hänenkin silti syytä kunnioittaa. Tavoitekohdan 6) viittaus kunkin kielelliseen, kulttuuriseen, uskonnolliseen ja katsomukselliseen taustaan on ilmeisesti syy kulttuuri-sanankäytölle, koska sillä tavalla kulttuurin varjolla päästäisiin uskonnolliseen vaikuttamiseen.

Luvun ”4.5 Oppimisen alueet” jaksossa ”Minä ja meidän yhteisömme” (s. 32) kulttuuriperintö viittaa aivan oikein menneeseen aikaan.

Ruokakasvatuksessa (luvun ”4.5 Oppimisen alueet” jaksossa ”Kasvan, liikun ja kehityn”, s. 35) on tarkoitus tutustua suomalaiseen ja kansainväliseen ruoka- ja ta-

pakulttuuriin sekä opetella ruokarauhaa ja hyviä pöytätapoja sekä (varmastikin universaalia) yhdessä syömisen kulttuuria. Luonnoksessa voitaisiin korostaa laulujen (tai lorujen) merkitystä myös näihin tavoitteisiin liittyen. Kunhan silloin pidetään pois- sa kaikki uskonnollinen, erityisesti johdetut ruokarukoukset ja -virret, joita olisi myös väärin väittää suomalaiseksi tapakulttuuriksi ja hyväksi pöytätaivoiksi, tässä yhteydes- sä kulttuurista puhumisessa ei ole epäselvää. Henkilöstölle asetetaan tehtäväksi ottaa huomioon mahdolliset terveydelliset ja katsomukselliset erityisruokavaliot, mutta mah- dollisen huoltajien lapselle asettaman uskonnollisperäisen ruokavaliörajoituksen syytä tiukkaavalle on riitettävä tieto, että kyseessä on juuri huoltajien tahto (eikä mikään uskonto sinänsä, vaan huoltajien oma tulkinta siitä).

Luvun ”2.1 Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet” lopussa (s. 10) kerrotaan varhaiskasvatustalain nojalla, että kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava yhteistyössä muun muassa opetuksesta, liikunnasta ja kulttuurista vastaa- vien tahojen kanssa, ja tässä yhteydessä kulttuurin voi ymmärtää viittaavan erityisesti taidelaitoksiin ja museoihin.

Luvun ”2.4 Arvoperusta” jakso ”Terveellinen ja kestävä elämäntapa” (s. 13) puhuu jakson otsikon kulttuurisesta ulottuvuudesta. Yhteys on ymmärrettävä ja ongelmaton. Voidaan esimerkiksi toivoa paperin kierrätykselle monokulttuuria.

Luku ”4.4 Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä” puhuu lasten kulttuurista ja lapsille suunnatusta mediasta (s. 28). Sellainen lasten kulttuuri on var- maankin vain lasten ikävaiheesta riippuva eikä liity lasten taustaan.

Luku ”4.6 Kieli- ja kulttuuritietoisuus varhaiskasvatuksessa” yhdistää kielen ja kulttuurin. Puhutaan lasten vaihtelevista kielellisistä ja kulttuurisista taustoista (s. 36) sekä erityisesti vieraskielisten ja monikielisten lasten kieli- ja kulttuuri-identiteetin ke- hittämisestä (s. 37). Tarkemmin näitä sekä eri kulttuuriyhteisöjä ja kulttuuriperintöä käsitellään saamelais-, romani- ja viittomakieltä käyttävien lasten varhaiskasvatuksen yhteydessä. Suomalainen kulttuuri yhdistyy suomen/ruotsin kieleen, mutta huolta- jien kanssa on keskusteltava monikielisen ja -kulttuurisen identiteetin muodostumisesta (s. 37). Vastuu lasten oman äidinkielen/omien äidinkielen ja kulttuurin säilyttämisestä ja kehittämisestä asetetaan ensisijaisesti perheelle (s. 37). Kulttuuri tässä mielessä koskee siis kielen lailla lähinnä alkujaan aluepohjaisia väestöryhmiä mutta ei tietenkään ole niin tarkkarajainen kuin kieli — eikä, kuten ei kielikään, liity uskontoihin, joihin sitä ei saakaan liittää.

Toisaalta luku 4.6 tuo otsikkonsa vastaisesti mukaan (uskonnot ja muut) katsomuk- set. Mutta palaan tähän myöhemmin.

Luvun ”2.4 Arvoperusta” jakson ”Yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja moninaisuus” (s. 13) mukaan varhaiskasvatus rakentuu moninaiselle suomalaiselle kulttuuriperinnölle, jo- ka muotoutuu lasten, heidän huoltajiensa sekä kasvattajien vuorovaikutuksessa. Silloin siis myös omaksutaan uutta ja hylätään vanhaa. **Mutta on suurena vaarana, että tuohon kulttuuriperintöön halutaan sisällyttää uskontoja; sellaista suoma- laista kulttuuriperintöä ei kuitenkaan pidä yrittää kehittää eikä varhaiskas- vatusta voi sellaiselle rakentaa.**

Luku ”2.6 Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonai- suus” määrittelee (s. 14) kasvatuksen toiminnaksi, jonka myötä kulttuuriset arvot, tavat

ja normit välittyvät ja muovautuvat; ja osaltaan kasvatuksen tavoite on siirtää kulttuuriperintöä sekä tärkeinä pidettyjä arvoja ja traditioita seuraavalle sukupolvelle. Voi havaita, että toisaalta esimerkiksi kiinteät muinaisjäännökset ovat kulttuuriperintöä, mutta vain niiden arvostamisen siirrosta on kasvatuksessa mielekästä puhua. *Tietysti myös uskontoja, niiden arvoja ja traditioita siirretään kasvatuksessa, mutta sellaisesta olisi pidättäytyttävä julkisen vallan varhaiskasvatuksessa ja varsinkin pelkän perinteen-siirron naamiolla.*

Luvun ”2.7 Laaja-alainen osaaminen” jakson ”Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu” alku (s. 16), että lapset kasvavat kulttuurisesti, kielellisesti ja katso-muksellisesti moninaisessa maailmassa, **on vastoin tämän laaja-alaisen osaamisen osa-alueen aihetta ujuttaessaan uskonnot kulttuurin piiriin.** Jaksossa on muitakin suoria viittauksia katsomuksiin, vaikka toisaalta kieliin ei lainkaan. Tarkastelenkin ensin tätä jaksoa ohittamalla sen viittaukset katsomuksiin, ja vasta myöhemmin palaan erikseen näihin viittauksiin.

Näin lukien luonnos väittää, että ”toimiva vuorovaikutus erilaisista kulttuuritausta-toista tulevien ihmisten kanssa edellyttää oman kulttuurin ymmärtämistä ja kunnioit-tamista”. **Mutta mikä olisi tällainen oma kulttuuri, jonka ymmärtäminen ja kunnioittaminen olisi muka edellytys toimivaan vuorovaikutukseen muiden ihmisten kanssa? Luonnoksessa ei missään edes kerrota, mitä kulttuuri on. Väite on puppua.** Yksittäisissä tilanteissa väite kyllä voisi päteä; esimerkiksi kansain-välisissä yhteyksissä saattaisi olla hyvä osata laulaa yksi laulu omalla kielellään. Mutta jo jaksossa mainittu lasten ohjaaminen kohtaamaan muita ihmisiä kunnioittavasti ja ystävällisesti ei vaadi perustukseen mitään erityistä kulttuuria vaan ainoastaan ihmisen luontaisen sosiaalisuuden harjaannuttamista.

Kulttuurin ydintä koskevaksi voi ajatella maininnan leikeistä, ruokahetkestä ja juh-lista luomassa mahdollisuuksia harjoitella sosiaalisia taitoja eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. **Mutta juhlien olisi silloin oltava yhteisiä, jolloin ne eivät saa olla uskonnollisia.**

Jakson lopussa (s. 16–17) on puhe lähiympäristöstä ja sen kulttuurisesta moninai-suudesta, niin itselle tutusta kuin muista kulttuureista, kulttuuriperinnöstä sekä omaan ympäristöön ja kulttuuriin vaikuttamisen mahdollisuudesta lasten tutustumisen, koke-misen ja oppimisen kohteina. Mutta kulttuuri koostuu osista, kuten ruokakulttuuri, ja on siten itsessään aina moninaista. Kyse voisikin olla näiden osien hahmottamisesta. Ja mikä olisi se oma kulttuuri, josta lapsi voisi kokea ja oppia? Jos se olisi jo omaa, miksi enää puhua oppimisesta? Järkevää olisi puhe esimerkiksi kirjallisuudesta oppimisesta. Puhe kulttuuriin vaikuttamisesta sulkisi pois uskonnot, sillä eivät uskonnot tahdo olla vaikutuksen kohteena vaan itse vaikuttaa. *Mutta pelkona silti on, että kulttuurisella moninaisuudella sittenkin halutaan tarkoittaa eri uskontoja.*

Luvun ”3.1 Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet” jakso ”Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus” (s. 22) unohtaa otsikkonsa ja ulottaa vää-rin (varhaiskasvatus)yhteisön ja ympäristön kulttuurisen ja kielellisen monimuotoisuu-den arvostamisen ja hyödyntämisen koskemaan myös uskontoja ja muita katsomuksia. Siksi tarkastelen jaksoa katsomusten suhteen vasta myöhemmin. Jaksossa pitäisi vih-doinkin täsmentää, mitä kulttuurisella monimuotoisuudella oikein tarkoitetaan. Kielel-

lisen monimuotoisuuden voi ymmärtää viittaavan nimeltäänkin erotettaviin eri kieliin kuten suomeen ja ruotsiin (vaikka juuri suomen ja ruotsin puhujat erotetaan eri lapsiryhmiin). Toisaalta suomen eri murteiden käyttöä tuskin erityisesti edistetään. Mutta mitä eri kulttuureita voisi nimetä? On vakioitu kirjakieli, mutta mikä olisi vakioitu kulttuuri? Oletus yksittäisen ihmisen kulttuurista joillakin yleisillä perusteilla ja sen mukainen opetus saattaa tehdä suurta vääryyttä tätä ihmistä kohtaan.

g) Uskonnoista ja muista katsomuksista

Luvun ”1.2 Varhaiskasvatussuunnitelmat paikallisella tasolla” jaksossa ”Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma” (s. 5) sanotaan, että suunnitelmaa laadittaessa huomioidaan myös lapsen kulttuurinen ja katsomuksellinen tausta. Palaan kuitenkin lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan erikseen myöhemmin.

Huomautan, että luvussa ”2.1 Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet” (s. 9) esitetyn varhaiskasvatuksen tavoitekohdan 6) osa ”antaa kaikille lapsille ... valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa ... kunkin ... uskonnollista ja katsomuksellista taustaa” on hämärästi sanottu, sillä tarkoitetaanko tällä, että kaikille lapsille annetaan valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yhtä lailla ja samassa määrin niin omaansa kuin muidenkin uskonnollista tai muuta katsomuksellista taustaa? Käytännössä se silloin tarkoittaisi juuri päinvastaista, sitä, että kaikki lapset uskonnollistettaisiin valtakirkollisesti paitsi ne, joiden huoltajat halusivat ja pystyisivät sen estämään tavoitekohdan 10) perusteella. Mutta kaikei kyseessä on vain tavoitekohdan onnahtava muotoilu, kun teksti ”sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa” ei sano, kelle tai keille noita valmiuksia annetaan, sillä alun viittaus ”kaikille lapsille” ei oikeasti enää tähän yhdisty. Olisi siis pitänyt kirjoittaa ”sekä antaa *kullekin lapselle* valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa ... *omaa* kielellistä, kulttuurista, uskonnollista tai muuta katsomuksellista taustaan- sa”. Tavoitekohdan 8) puhe toisten ihmisten kunnioittamisesta täydentäisi tätä, ja olisi itse asiassa riittävää. On eri asia, että koko puhe uskonnollisista ja katsomuksellisista taustoista olisi pitänyt jättää laista pois.

Lainaan luvun ”2.4 Arvoperusta” jaksosta ”Perheiden monimuotoisuus” (s. 13) virkkeen: ”Ammatillinen, avoin ja kunnioittava suhtautuminen monimuotoisiin perheisiin ja perheiden erilaisiin katsomuksiin, uskontoihin, perinteisiin ja kasvatusnäkemys- siin luovat edellytyksiä hyvälle kasvatusyhteistyölle.” Mutta henkilöstö ei välttämättä pysty toteuttamaan tätä varhaiskasvatuslain 2 a §:ään ankkuroitua vaatimusta uskon- nottomien suhteen, jos uskonnot ja niiden perinteet tuodaan varhaiskasvatukseen.

Luvun 2.4 lopussa (s. 13) sanotaan, kuten vastaavasti perusopetuksen opetussuun- nitelman perusteissa, että varhaiskasvatus on uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puo- luepoliittisesti sitouttamaton. Mutta perusopetuksessa elämäkatsomustieto ja us- konto ovat rinnakkaisia oppiaineita, ja ne pitäisikin aina opettaa erillään eri oppilasryh- mille, kun taas tämän luonnoksen mukaisessa katsomuskasvatuksessa ei ainakaan sen nimen perusteella jaettaisi lapsiryhmää. Uskonnollinen sitouttamattomuus ei tällöin toteudu edes uskonottomien kotien lapsien suhteen, sillä yhteistä katsomuskasvatus- ta dominoisivat uskonnot, erityisesti valtakirkon uskonto, uskonottomien kotien lapsia vääriin johtaen. Mielestäni kaikkalainen uskonnonopetus, siihen mukaan lukien eri tahojen perusopetukseen ja lukioon ajama uskontotieto ja tämän luonnoksen katsomus- kasvatus, sitouttaa uskonnollisesti siihen osallistuvia.

Luvun ”2.7 Laaja-alainen osaaminen” jakson ”Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu” (s. 16) alun väite, että lapset kasvavat kulttuurisesti, kielellisesti ja katsomuksellisesti moninaisessa maailmassa, on kylläkin sinänsä totta, mutta eri katsomukset eivät välttämättä ole osa lapsen maailmaa, ne eivät ole yhteisöelämän asioita, vaan kunkin katsomus on vain hänen yksityisasiansa. Uskonnollisen yhteisön kokoontumisissa uskonto on tietysti aina esillä, minkä pitäisikin riittää yhteisön harjoittamaksi uskontokasvatukseksi, ja uskovat huoltajat voivat tietysti itse antaa lapselleen uskontokasvatusta omien näkemystensä mukaisesti; varhaiskasvatukseen sitä ei pidä siirtää. Uskontokasvatukselta säästynyt lapsi taas ei välttämättä edes tajuaisi kysymystä, mikä hänen katsomuksensa on tai mitä ylipäätään katsomuksella tarkoitetaan. Ihminen ei ylipäätään tarvitse katsomusta. Ateismin käsitekin kävisi tarpeettomaksi uskontojen kuoltua. Ihmiselle riittää naturalismi eli tieteen mukainen käsitys luonnosta, ”meidän tuntemastamme maailmasta”, koko todellisuutena.

Lainaan samasta jaksosta virkkeen, josta aiemmin poistin viittaukset katsomuksiin osoittaen virkkeen tällöin pupuksi mutta josta nyt sen vuoksi poistankin viittaukset kulttuuriin: ”Toimiva vuorovaikutus erilaisista katsomustaustoista tulevien ihmisten kanssa edellyttää oman katsomuksellisen taustan ymmärtämistä ja kunnioittamista.” Tämäkin on puppu silloin, kun katsomus on, kuten sen pitäisi olla, vain yksityisasiata tai mahdollisen uskonnollisen yhteisön sisäinen asia; eiväthän katsomukset silloin edes nouse esiin ihmisten välisessä kanssakäymisessä. Katsomuskasvatusta ei siis varhaiskasvatukseen tarvita. Erityisesti ateistinen katsomustausta ei kaipaa erityistä katsomuskasvatusta, ja mahdollisesta yhteisestä katsomuskasvatuksesta se taas joutuisi kärsimään.

Mutta jos täsmennetäänkin äskeisessä lainauksessa oman katsomuksellisen taustan viittaavan johonkin uskonnolliseen yhteisöön, erityisesti valtakirkkoon, niin kyseessä onkin tavanomainen oman uskonnon kouluopetuksen puolustuspuhe. Tämä uskonto halutaan joka tapauksessa istuttaa pieniin lapsiin, ja verukkeena sille käytetään juuri mahdollisuutta kohtaamiseen muunkatsomuksisten kanssa muualla ja muulloin. Oman uskonnollisen taustan ymmärtämisellä ja kunnioittamisella tarkoitetaan tämän uskonnon, sen oppien ja traditioiden omaksumista. Ymmärtämisen ja kunnioittamisen vaatimustahan ei kohdisteta muiden katsomuksellisiin taustoihin. Lapsen avoin ateismi katsottaisiin ymmärtämättömyydeksi ja epäkunnioittavuudeksi hänen omaa uskonnollista taustaansa vastaan; hyväksyttävää olisi korkeintaan lapsen vaieten mukautuminen. ”Oman” uskonnon sisäistyttäminen onnistuu parhaiten ilman haittaa muiden uskontojen opeista, saati ateismin naturalistisesta uskontokritiikistä. Kuitenkaan minkäänlaista julkisen vallan uskontokasvatusta ei tarvita, joten veruke on vain veruke.

Uskontokasvatus on tieteen maailmankuvan vastaisena jo sinänsä ongelma kaikille sen kohteeksi joutuville. Varhaiskasvatuksen katsomuskasvatus olisi uskontojen, erityisesti ev.-lut. valtakirkon uskonnon kyllästävä. Tällöin erityisesti uskonnottomat joutuisivat katsomuskasvatuksessa tappiolle sekä omasta puolestaan että koko ryhmässä kuulumisensa kannalta, sillä käytännössä mainitsemaani ateismin naturalistista uskontokritiikkiä ei tietysti kävisi henkilöstön esittäminen, ei edes erikseen uskonnottomien kotien lapsille, jotta nämä voisivat torjua uskontojen vaikutusyritykset saamassaan katsomuskasvatuksessa. Lapsen oman uskonnottoman katsomustaustan ymmärtämistä ja kunnioittamista ei siten vaalittaisi, vaikka se olisikin välttämätöntä, jos kerran uskon-

tojen annetaan tunkeutua yhteiseen varhaiskasvatukseen.

Edelleen jaksossa ”Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu” (s. 16) puhutaan juhlista, mutta katsomuksiin ainakaan suoraan viittaamatta: ”Ryhmässä toimiminen ja esimerkiksi leikit, ruokailuhetket ja juhlat luovat mahdollisuuksia harjoitella sosiaalisia taitoja eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Samalla lapset ja henkilöstö jakavat kokemuksia erilaisista perinteistä ja tavoista.” Tässä viittausta erilaisiin ihmisiin ei varmaankaan tarvittane leikeistä kyseen ollen, vaikka olisihan mainiota, jos voisi harjoittaa eri maiden leikkejä. Toki yhdessä leikkimään saattaminen aivan oikein poistaa lasten keskinäistä vierastamista. Viittausta ei tarvittaisi myöskään, jos tarkoitettujen juhlat olisivat aidosti yhteiset, jolloin ne eivät voisi liittyä uskontoihin. Mutta lainauksessani kaiketi ainakin joidenkin juhlien ajateltaisiin olevan nimenomaan uskonnollisia. Samaa kertoisi maininta erilaisista perinteistä ja tavoista, vaikka tietysti myös eri tunnustuksettomiin juhliin liittyvät perinteet ja tavat ovat keskenään erilaisia. Tähän aiheeseen, juhlien mahdollisesta ja tällöin vastustettavasta uskonnollisuudesta, palaan kohta myöhemmin.

Luvun ”3.1 Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet” jakson ”Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus” (s. 22) mukaan yhteisössä tunnustetaan (vaiko tunnustetaan?), että oikeus omaan kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen on perusoikeus. Uskonnotkin ovat katsomuksia, ja kyseiset oikeudet toki ovat perusoikeuksia, eikä kukaan ole niitä riistämässä. Mutta se ei tarkoita, että uskonnoille olisi annettava lainkaan sijaa varhaiskasvatuksessa. Luonnoksessa kuitenkin ajatellaan toisin: ”Varhaiskasvatuksessa arvostetaan ja hyödynnetään suomalaista kulttuuriperintöä ja kansalliskieliä sekä yhteisön ja ympäristön kulttuurista, kielellistä ja katsomuksellista monimuotoisuutta. Tämä edellyttää henkilöstöltä tietoa toisista kulttuureista ja erilaisista katsomuksista . . .” Perustuslain 20 §:n mukaan vastuu kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille. Sellaiseen kuuluvat esimerkiksi kiinteät muinaisjäännökset, jotka ovat jopa lain suojelemia ja siis sikäli varmastikin kaikille yhteistä kulttuuriperintöä, kiinnostivatpa ne sitten itsekkutakin tai eivät. Mutta on vaara, että suomalaisella kulttuuriperinnöllä (kulttuuriperinteen sijastakin) luonnoksessa tarkoitettaisiin väärin jotain valtakirkollista, vaikka sellainen ei voi olla yhteistä eikä sitä koske yhteinen vastuu, jolloin siitä on saatava olla erossa. En myöskään usko, että kielellistä moninaisuutta voitaisiin hyödyntää edes siinä määrin, että monikielisen lapsiryhmän jokainen kieli edustuisi edes yhden sanan, saati yhden lauseen verran yhteisessä toiminnassa. Eri kulttuureita, toisin kuin kieliä, taas ei edes pystytä määrittelemään ja ne ovat yksilöllisiäkin, jolloin arvostamista ja hyödyntämättä jää valtava määrä kulttuuria. Viittausta katsomuksiin tarkastelen seuraavassa erikseen.

Mitähän luonnoksessa tarkoitetaan yhteisön ja ympäristön katsomuksellisella monimuotoisuudella ja sen arvostamisella ja hyödyntämisellä (s. 22)? Pelkään sen tarkoittavan, että kaikki lapsiryhmässä edustettuina olevat huoltajien uskonnot sekä ympäristöstä erityisesti ev.-lut. kirkkorakennukset poimitaan perusteiksi istuttaa lapsiin erityisesti valtakirkon uskonto, elleivät lasten huoltajat pysty ja jaksa torjua sellaista. Sitä taas ei tahdota huomata, että kaikkihan niin lapsissa kuin päiväkodin ympäristössä on uskonnotonta, tunnustuksetonta, ellei haluta korostaa uskontoja. Tätä valtaisaa uskonnottomuutta taas ei oteta perusteeksi korostaa ateismia katsomuksena. Luonnok-

sessä ei ajatella ateismin arvostamista ja hyödyntämistä edes siten, että uskonnot, ja samalla ateismista puhuminen, jätettäisiin varhaiskasvatuksesta pois, saati siten, että tieteellistä todellisuuskäsitystä käytettäisiin varhaiskasvatuksessa torjumaan uskontojen vaikutusta ja selittämään uskonnot perusteettomiksi kuvitelmiksi. Toisin on valtakirkon uskonnon laita; elementtejä siitä halutaan luonnoksesta päätellen ujostelematta tuoda kaikille lapsille ja näin tuhota heidän synnynnäinen ateisminsa.

Luvun ”4.5 Oppimisen alueet” jakson ”Minä ja meidän yhteisömme” (s. 32) alussa sanotaan, että kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Mutta eivät katsomukset välttämättä nouse esille lasten kodeissa eivätkä ne välttämättä tule esille varhaiskasvatuksessa lapsista, vaan niitä, tai ainakin uskontoja, tuputetaan henkilöstön taholta. Edelleen jaksossa sanotaan, että varhaiskasvatuksessa tarkastellaan lapsiryhmässä läsnä olevia **erilaisia katsomuksia** ja niihin liittyviä tapoja (lihavointi lähteessä). Mutta tämä tarkastelu tarkoittaa noiden katsomusten, tai ainakin valtakirkon uskon luomista lapsiin, kun oikeasti varhaiskasvatuksessa riittäisi enintään erilaisten katsomusten nimeäminen, jos edes se olisi tarpeen.

Lainaan jaksosta kokonaisen kappaleen (s. 32; lihavointi alkuperäinen; yllä ehdotamani kolme kielen korjausta tehty):

Lähiyhteisön toimintaa tarkastellaan **katsomusten** näkökulmasta. Katsomustermillä tarkoitetaan tässä erilaisia uskonnollisen ja uskonnottoman vakaumuksen muotoja. Lapsia ohjataan kunnioittamaan erilaisia katsomuksia ja niihin liittyviä perinteitä. Luonteva tapa tarkastella katsomuksia ovat eri juhlat ja tapahtumat, joilla on katsomuksellisia merkityksiä. Lisäksi lasten kanssa pohditaan heitä askarruttavia elämänskysymyksiä. Katsomuskasvatus tukee muun muassa lasten kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista (ks. luku 2.7). Katsomuskasvatuksessa tehdään yhteistyötä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuunnellen ja kunnioittaen.

Tässä siis uskonnot aivan oikein luetaan katsomuksiin. Toisaalta maininta, että luonteva tapa tarkastella katsomuksia ovat eri juhlat ja tapahtumat, joilla on katsomuksellisia merkityksiä, koskee katsomuksista vain uskontoja, sillä yleisiä juhlia tai tapahtumia, joilla olisi nimenomainen ateistinen merkitys, ei ole. Kylläkin siviilivihkiminen syntyi uskonnottomien vaatimuksesta, ja lukumääräisesti se on ohittanut kirkollisen vihkimisen avioliiton solmimismuotona. ”Siviilihautajaiset” saisivat enemmän alaa, jos kirkko kunnioittaisi vainajan kirkkoon kuulumattomuudellaan ilmaisemaa kirkotonta vakauksista ja pidäytyisi ainakin ilman vainajan kirjallista poikkeuslupaa vainajan kirkollisesta hautaan siunaamisesta. Mutta eivät nuokaan juhlat, eikä lapsen syntymän jälkeen järjestettävä tunnustukseton nimenjulkistamisjuhla, ole julistuksellisesti ateistisia. Kuitenkin siis lainauksessa uskonnot ensin luettiin katsomuksiin ja sitten käytännössä katsomuksilla tarkoitettiin vain uskontoja.

Lainauksessa lasten ohjaaminen kunnioittamaan erilaisia katsomuksia ja niihin liittyviä perinteitä tarkoittaisi siis vain uskontoja. Kunnioittamisen saisi aikaan juhlan sisällön uskonnollinen julistus niiden vastenmielisine pseudohistorioineen. Kunnioittamiseen ohjattaisiin jokainen lapsi; ainakaan mistään poikkeuksista ei luonnoksessa sa-

malla kerrota. Kuitenkaan uskonnoissa ei ole mitään kunnioitettavaa. Uskontojen tulisi päinvastoin kunnioittaa varhaiskasvatusta pysymällä siitä poissa. Silloin niihin voisi myös suhtautua parhaiten. On itse asiassa uskonnonvapauden loukkaamista vaatia kehtään kunnioittamaan yhtäkään uskontoa. Uskonnollisten juhlien ja niiden perinteiden olisi tyydyttävä elämään vain siinä määrin, kuin ihmiset ovat niistä vapaaehtoisesti kiinnostuneita ilman julkisen vallan varhaiskasvatuksen epäluonnollista tekohengitystä. Silloin myös ateismi saisi osakseen juuri oikeanlaisen kunnioituksen: siitä ei tarvitsisi edes puhua.

Lasten kanssa heitä askarruttavien elämänkysymysten pohdinta, mikä lainauksessa mainitaan, ei saa tarkoittaa, että esimerkiksi sellaiseen huonosti harkittuun kysymykseen kuin, mitä tapahtuu kuoleman jälkeen, saisi olla antamatta muuta kuin tieteen mukaista tyhjentyvää vastausta, että elämä ja sen mukana tapahtuminen päättyy kuolemaan. Jo vastaukseksi tarjottu väite, että asiasta ei muka voi tietää, on uskonnollista pseudotietoa. Asia voidaan kyllä lykätä kunkin lapsen huoltajien vastattavaksi.

Luonnoksen mukaan katsomuskasvatuksessa tehtäisiin yhteistyötä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuunnellen ja kunnioittaen. Mutta se tarkoittaisi, että huoltajan vaatimuksesta lapsi olisi pidettävä uskontojen vaikutusmahdollisuuksien ulottumattomissa. Lasta ei siis olisi lupa ohjata uskontojen kunnioittamiseen. Katsomuskasvatus ei siis voisi olla yhteistä, vaikka sellaiseksi sitä lainauksessa sen viimeiseen virkkeeseen asti kuvailtiin. Vai onko tarkoitus, että katsomuskasvatus sittenkin pidetään yhteisenä, valtakirkon annetaan jyllätä siinä ja samalla kuitenkin väitetään, että muka myös perheiden uskonnottomuutta ja maallisuusperiaatteen arvostamista kunnioitettaisiin?

Jakson ”Minä ja meidän yhteisömme” loppupuolella (s. 33) kerrotaan lasten kanssa lähiyhteisön moninaisuuden tarkastelusta sitä kunnioittaen, kohteena muun muassa ihmisten erilaisuus. Mutta se ei anna tekosyytä uskontojen peliin tuomiseen, sillä ihmisillä on oikeus tulla kohdelluiksi omana itsenään.

Luvun ”4.6 Kieli- ja kulttuuritietoisuus varhaiskasvatuksessa” (s. 36) alussa sanotaan, että kieli- ja kulttuuritietoisessa varhaiskasvatuksessa kielet, kulttuurit ja katsomukset nivoutuvat osaksi varhaiskasvatuksen kokonaisuutta. Katsomusten maininta tässä yhteydessä on jo sinänsä asiaton rinnastus, mutta lisäksi uskonnoilla on omat tieteen vastaiset ja keskenään ristiriitaiset väitteensä todellisuuden luonteesta, jolloin katsomusten kevyt mukaan nivominen sivuuttaa varhaiskasvatuksen ihanteen pyrkimyksestä totuuteen. On huomattava, että ihmisellä voi toisaalta olla useita kieliä, mutta ne taas eivät ole ristiriidassa keskenään eivätkä tieteen kanssa maailman kuvailussa.

Toisaalta luku 4.6 (s. 37) taas unohtaa katsomukset, jotka olisi lisättävä seuraavaan luetteloon: ”Vastuu lasten oman äidinkielen/omien äidinkielen ja kulttuurin säilyttämisestä ja kehittämisestä on ensisijaisesti perheellä.” Varhaiskasvatus ei voi tuota vastuuta kielten ja kulttuurien osalta kantaa, mutta se ei toimi perheitä vastaan. Lisäys lasten katsomuksesta asettaisi samoin vastuun oikealle taholle, perheelle, ja varhaiskasvatus voisi silloin jättää katsomuskasvatuksen pois ja olla siten kaikille lapsille aidosti yhteinen eikä kenenkään lapsen katsomusta vastaan.

Luvun ”5 Lapsen kasvun ja oppimisen tuki” alaluvussa ”5.3 Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa” (s. 45) oleva maininta, että (lapsen tukeen tarvittaviin) peda-

gogisiin järjestelyihin kuuluu muun muassa toiminnan eriyttäminen ja lapsikohtainen ohjaaminen, tulisi muokata koskemaan myös katsomuskasvatusta kaikkien lasten osalta, kuten tuen saaminenkin kuuluu kaikille lapsille (s. 43). Siis **varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa tulisi selväsanaisesti tunnustaa ja ohjeistaa, että uskonnonvapauden tähden katsomuskasvatusta järjestetään tarvittaessa eriytettynä ja lapsikohtaisesti ohjattuna.**

Lukuun ”6 Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva varhaiskasvatusta” (s. 45) olisi palautettava edellisestä luonnoksesta kappale seuraavassa asianomaisella tavalla mukautetussa muodossa: ”Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvassa varhaiskasvatuksessa pidetään huoli siitä, ettei lapsia sitouteta kasvatustajien taustalla olevaan arvo- ja kasvatustieteeseen järjestelmään tai varhaiskasvatuksen taustalla olevaan katsomukseen.”

h) Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmasta

Luvun ”1.2 Varhaiskasvatussuunnitelmat paikallisella tasolla” jaksossa ”Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma” sanotaan (s. 9), että (lapsen varhaiskasvatusta) suunnitelmaa laadittaessa huomioidaan myös lapsen kulttuurinen ja katsomuksellinen tausta. Tässä huomioida-verbillä tarkoitetaan siis suunnitelmaan kirjaamista.

Käsite kulttuurinen tausta on epämääräinen. Koko tässä luonnoksessa ei ole täsmennetty, mitä kulttuurisella taustalla tarkoitetaan. Kysymykseen tuskin jokainen huoltaja edes vastaisi mitään, eikä varhaiskasvatuksen henkilöstökään pystyne aina mitään päätelmää lapsen kulttuurisesta taustasta tekemään, jos se olisi edes tarpeen. Sen sijaan **suunnitelmaan on kirjattava sellaisia kulttuurisia seikkoja, jotka lapsen osalta on otettava huomioon** kuten esimerkiksi sivulla 35 mainittu mahdollinen terveydellinen (vaikkapa vegaanikulttuurinen) tai katsomuksellinen erityisruokavalio. Lapsen äidinkieli tai -kielet olisi mainittava — äidinkielenä suomi tai ruotsi (eri saamen kieliä, romanikieltä ja viittomakieliä unohtamatta) ohjaisi jo varhaiskasvatusta paikan valintaa. Mutta kenties kulttuurisella taustalla luonnoksessa halutaan viitata, kuten olen yllä uumoillut, maahanmuuttoon, jolloin merkitystä olisi, jos olisi, esimerkiksi lapsen tai hänen huoltajiansa synnyinmaalla tai -mailla. Se tieto olisi siis vain maantiedollinen ja täten vain hyvin karkeasti mitään kulttuuria yksilöivä, eikä sitä sellaiseen saisi käyttääkään.

Lapsen katsomustaustasta ilmoittamisesta pitää huomata myös seuraava. Uskonnonvapauslain 3 §:ää on muutettu 1.3.2017 voimaan tulevalla lailla 253/2016 niin, että lapsen uskonnollisesta asemasta (siis liittymisestä uskonnonvapauslain tarkoittamaan uskonnolliseen yhdyskuntaan tai ilmoittamisesta eronneeksi siitä) päättävät hänen huoltajansa yhdessä. Tämä on myös voimassa olevassa laissa pääsääntö. Lapsen jäämiseen syntymähetkensä mukaiseen puhtaaseen asemaan ilman uskonnollisten yhdyskuntien jäsenyyksiä ei siis tarvita huoltajilta päätöstä. Yhdistyksemme mielestä tämän seikan sekä korkeimman hallinto-oikeuden vuosikirjapäätöksen 2004:99 nojalla vastaavasti uskonnon ja elämäntietämisen opetusta koskevassa perusopetuslain 13 §:ssä jokaisen siinä mainitun huoltajan tahdonilmaisun olisi oltava huoltajien yhteinen ollakseen pätevä. Näin myös **varhaiskasvatuksessa minkä tahansa uskonnon ilmoittamisen lapsen katsomustaustaksi olisi vaadittava huoltajien yhteiseksi.** Lapsen jäsenyys uskonnollisessa yhdyskunnassa voitaisiin katsoa sellaiseksi. Mutta huoltajilla olisi myös oikeus ilmoittaa, että lapsen katsomustausta ei ole tuollaisesta jäsenyydestä luet-

tavissa. Esimerkiksi ev.-lut. kirkkoon kuuluvan lapsen huoltajat saattaisivat ilmoittaa, että lapsi säästetään varhaiskasvatuksessa uskonnoilta, myös ev.-lut. kirkon.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan on sen ilmoituksen lisäksi, että lapsella ei ole mitään uskonnollista taustaa tai että se on nimenomaisesti ateistinen, voitava kirjata, että lapsi pidetään katsomuskasvatuksessa uskontojen ulkopuolella.

Samana jakson lopussa (s. 6) luetteloon lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sisältämistä asioista on lisättävä uusi kohta lapsen katsomuskasvatukseen osallistumisen tavasta ja erityisesti siitä, jos lapsi ei katsomuskasvatukseen osallistu. Suunnitelmassa ei riitä kohta, jossa selostetaan, miten lapsen ja huoltajien näkemystä on kuultu ja miten ne on otettu huomioon suunnitelmassa. Katsomuskasvatukseen on näytävä suunnitelman sisällössä samalla tavalla kuin uskonnon tai elämäntutkimustiedon opetukseen osallistuminen näkyy peruskoulun tulokkaan tiedoissa. Oma kohtansa luettelossa katsomuskasvatukseen osallistumisen tavasta tuo tällöin varhaiskasvatuksen henkilöstölle veloitteen ottaa omasta aloitteestaan aina asia esille huoltajien kanssa suunnitelmaa laadittaessa ja myöhemmin suunnitelmaa toteutettaessa ja toteutusta arvioidessa. Huoltajat myös saavat siten tietää, että he voivat ratkaisevalla tavalla vaikuttaa asiaan.

Ainakaan yhteisestä katsomuskasvatuksesta ei voitaisi silloin enää puhua.

Luvussa ”1.3 Paikallisten varhaiskasvatussuunnitelmien laatiminen” äsken sanomani olisi otettava huomioon. Paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman viimeinen kohta (s. 7) lapsen varhaiskasvatussuunnitelman rakenteesta sekä sen laatimiseen ja arviointiin liittyvistä käytännöistä saisi ryhtiä, kun tarkastelemani nimenomainen kysymys, jossa kansainväliset ihmisoikeussopimukset eivät anna valtioille oikeutta toimia huoltajien vakaumuksen vastaisesti näiden lasten kasvatuksessa, tulisi paremmin esille.

Luvun ”3.3 Yhteistyö varhaiskasvatuksessa” jakso ”Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö” jättää kokonaan mainitsematta yhteistyön katsomuskasvatukseen rajaamisessa huoltajien vakaumuksen mukaiseksi, vaikka yhteisellä keskustelulla sanotaan olevan erityinen tehtävä laadittaessa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa ja yhteistyötä huoltajien kanssa korostetaan (s. 25). On erittäin tärkeää nostaa katsomuskasvatus esille tässä luvussa.

Luvussa ”4.2 Pedagoginen dokumentointi” (s. 27) sanotaan dokumentointiin viitaten, että tietoja hyödynnetään lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa (vai *vudistettaessa?* — suunnitelmanhan pitäisi olla etukäteen valmis) ja sen toteutumista arvioidessa. Samaan tarkoitukseen olisi myös kaikki uskontoja koskeva toiminta lapsikohtaisesti dokumentoitava,

i) Yhteenveto

Luonnoksen käyttämä termi katsomuskasvatus ja luonnoksessa eri katsomusten huoleton rinnastaminen niin toistensa kuin kielten ja kulttuurien kanssa tuntuisi itsessään tarkoittavan kaikille lapsille yhteistä kasvatusta jo senkin tähden, kuinka varhaiskasvatukseen tavoitteet on sekavasti muotoiltu varhaiskasvatustilaisissa. Mutta opetus voisi silloin olla yhteistä vain, jos se tyydyttäisi ev.-lut. valtakirkkoa, jolloin kyseessä olisikin valtakirkollinen kasvatus. Se kuitenkin loukkaisi suoraan ainakin kaikkien tähän kirkkoon kuulumattomien lapsien ja heidän huoltajiensa uskonnonvapautta. Valtakirkko

voisi sietää vähäisen yhteistyön vähemmistöuskontojen kanssa tueksi itselleen ja toimiksi ateismia vastaan.

Luonnoksessa kyllä sanotaan katsomuskasvatuksessa tehtävän yhteistyötä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen ja kunnioittaen. Mutta jos sellainen yhteistyö olisi rehellistä, mistään katsomuskasvatuksesta ei pitäisi edes puhua, vaan vuoden 2003 varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti pitäisi puhua uskontokasvatuksesta ja elämänkatsomustietokasvatuksesta sekä pitää ne erillään; uskontokasvatuksen jakaminen eri uskontojen mukaisesti olisi tällöin varmaankin kaikkien vähemmistöuskontojen vaatimus.

Se, että termi uskontokasvatus poistettiin varhaiskasvatussuunnitelman perusteista ja tilalle tuli katsomuskasvatus, ei poistanut uskontokasvatusta varhaiskasvatuksesta, vaan sai sen vain ulottumaan lapsiin, jotka aiemmin olisivat olleet turvassa elämänkatsomustietokasvatuksessa.

Huoltajien vakaumuksen väheksyminen näkyy siinäkin, että lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan ei ole otettu nimenomaista ja sitovaa kohtaa katsomuskasvatuksen toteuttamisesta lapsen osalta.

Katsomuskasvatus johtaa, jos huoltajia riittävästi kuullaan, lapsiryhmän ajoittaiseen jakoon, mikä on sekä hankalaa varhaiskasvatuksen järjestäjille että ikävää lapsille, mutta kuitenkin lapsen edun mukaista. Huoltajilla taas saattaa olla alituinen tuska saada varhaiskasvatuspaikka toimimaan oikein.

Ongelmat vältettäisiin jättämällä koko katsomuskasvatus pois varhaiskasvatuksesta perheiden asiaksi. Sellainen kohtelisi katsomuksia yhdenvertaisesti, lapset saisivat olla yhdessä ja huoltajat voisivat luottaa varhaiskasvatukseen.

Huoleni uskonnottomuuden, ateismin, puolesta ei hälvennyt uskontojen häivyttämisestä katsomuksiin. Päinvastoin, katsomuksilla nyt viitataan vain uskontoihin, kuten katsomuksellisissa juhlissa ja niiden perinteissä.

Ateisti voi kokea varhaiskasvatuksen mahdolltomaksi paikaksi lapselleen jo lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa, sillä paikallinen varhaiskasvatuksen henkilöstö saattaa olla ymmärtämättä katsomuskasvatuksen uskonnonvapausongelmaa vielä enemmän kuin tämän varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden luonnoksen laatijat.

FT, matematiikan dosentti Jouni Luukkainen
puheenjohtaja, Pääkaupunkiseudun ateistit ry (www.ateistit.fi)
Wallininkuja 2 C 53, 00530 Helsinki
p. 0294151443, (09) 7534703
jouni.luukkainen@helsinki.fi